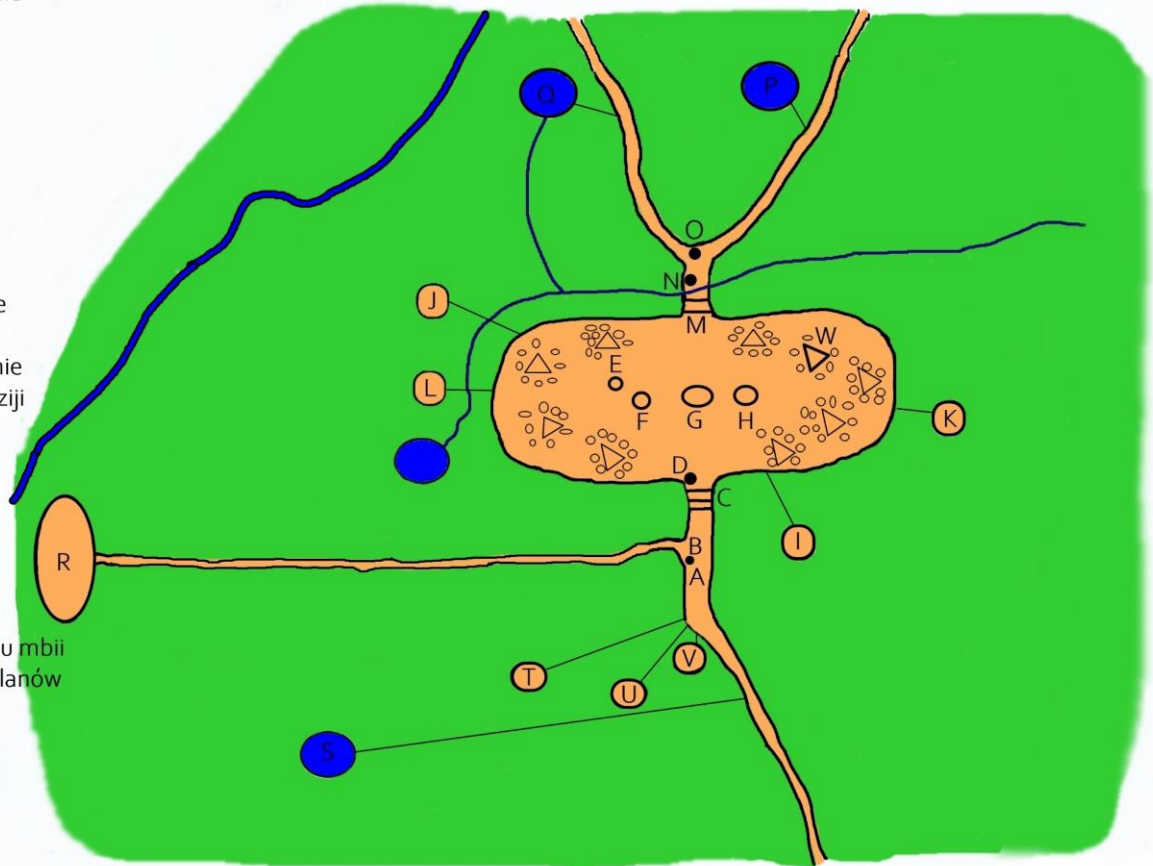

KAYA GIRIAMA jako przykład pierwotnej wioski kaya
(wg opracowania „Kenya Past and Present”, 1997)

Kaya Giriama, zwana także Kaya Fungo, jest główną kayą ludu Giriama.

- A - wejście wschodnie
- B - mwarumba
- C - trzy bramy
- D - kizacha Mvula
- E - kazarani
- F - fingo
- G - moro
- H - kinyakani
- I - ra habasi
- J - ra habasi
- K - kulungu ra alume
- L - kulungu ra ache
- M - wejście zachodnie
- N - mwamba wa miziji
- O - fingo
- P - zia ra alume
- R - mirihi ya kirao
- Q - zia ra ache
- S - mtsara wa kaya
- T - katsaka ka ache
- U - katsaka ka ai
- V - katsaka ka piengu mbii
- W - Iwanda i chaty klanów

Rys. Schemat wioski Kaya Giriama.

Kaya posiada dwa główne wejścia, jedno od wschodu (A), a drugie od zachodu (M).

Jeszcze przed bramami przy wejściu wschodnim, znajduje się punkt zwany mwarumba (B). Każdy kto chciał wejść na teren kaya lub z niej wyjść musiał w tym miejscu upuścić zieloną gałązkę. Był to warunek konieczny. Ponadto niedozwolone było spoglądanie wstecz, po minięciu tego punktu. Nie wiadomo jednak co stało się z tymi, którzy to zrobili.

Zaraz za mwarumba znajduje się ścieżka, która prowadziła do mirihi ya kirao (R), lasu drzew brachystegii oddalonego o około 8 km na południe od kaya. To święte miejsce, w którym odbywał się rytuał zwany Kirao, podczas którego członkowie Giriama mogli awansować do tytułu kambi (starszyzna klanu).

Miejsc ważnych ceremonii i rytuałów było więcej. Wynikało to między innymi z faktu, że plemię Giriama dzieliło swoich członków nie tylko według pochodzenia klanu, ale również według wieku.

Mężczyźni Giriama, dzięki ceremoniom inicjacji, przechodzili przez wyraźnie zaznaczone etapy, od dzieciństwa (umundo), przez okres wojownika (nyere), następnie pokolenie rządzące (rika) do odpowiedzialnej dorosłości jako doradcy (kambi). Szacunek, władzę i kontrolę utrzymywali kambi, którzy jako członkowie rządzącej riki zasiadali w radzie publicznej, aby ustalać zasady funkcjonowania społeczeństwa i rozstrzygać konflikty.

Liczba członków poszczególnych grup była kontrolowana poprzez organizację złożonych rytuałów, które podnosiły status mężczyzny. Również liczba starszyny (kambi) była okresowo odnawiana. Rządzący kambi kontrolowali wszystkie te ceremonie, a wraz z nimi przekazywanie władzy.

Rytuał inicjacji przejścia z wieku dzieciństwa do wojownika nazywany był Mwanza M'Kulu. Kobiety natomiast „awansowały” do wieku dorosłości poprzez rytuał inicjacji o nazwie Mwanza Wache, (odpowiednik z Mwanza M'Kulu dla mężczyzn).

Nowa rządząca rika była wybierana poprzez wyszukane obchody Mung'aro, a aby stać się członkiem starszyny (kambi) należało przejść przez trening Kirao.

W trudnych sytuacjach rządzącym kambi pomagali członkowie tajnego stowarzyszenia Vaya, do którego należała najbardziej prestiżowa starszyna Giriama.

Ceremonie Mwanza M'Kulu odbywały się w lesie kaya, na szerokich polanach, które nazywano pala ra habasi (I i J). Nazwa rytuału przejścia wzięła swoją nazwę od wielkiego bębna (mwanza), który był centralnym elementem rytuału inicjacji.

Około 100 m od ścieżki do mirihi ya kirao (R) znajdowały się trzy bramy (C), oddalone od siebie o około 20 m. Były to bramy drewniane na kamiennych podporach. Teraz pozostały po nich jedynie kamienie.

Wejście zachodnie (M) miało tylko dwie bramy, ale składało się z dwóch wejść podrzędnych: ścieżki południowo-zachodniej i ścieżki północno-zachodniej, połączonych ze sobą w kształcie litery Y. Oba wejścia – wschodnie i zachodnie, strzeżone były przez wojowników wyposażonych w łuki z zatrutymi strzałami.

Od razu po lewej stronie za trzecią bramą wejścia wschodniego zakopany był gliniany garnek. Umieszczono go w ziemi w taki sposób, że na powierzchni widać było tylko jego brzeg (D). Ten garnek to kiza cha Mvula (liczba mnoga viza). Działał jako „deszczomierz” i był również używany przez starszyny przy odprawianiu modlitw o deszcz.

Wnętrze Kaya Giriama miało kształt prostokąta otoczonego palisadą. Zajmowało około 20 ha. Tu mieszkała społeczność, rozmieszczona na polanie według klanów oraz rodzin.

Każdy klan miał swoje chaty, które były budowane wokół dziedzińca zwanego Iwanda (W). Był on miejscem spotkań starszyny klanów.

Domy miały zazwyczaj powierzchnię 6 m x 3 m. Kształt, przypominający ul lub bochenek chleba, nadawała im owalna, koszykowa konstrukcja z cienkich palików, wsparta w niektórych miejscach grubymi kijami. Dach pokryty był strzechą z wysokich traw, takich jak muchuchi (*Hyparrhenia rufa*).

Dom miał jedne drzwi i składał się z jednego pokoju z lutsagą (podwyższony kosz na ziarno - zboże) i z miejscem na palenisko.

W środku znajdowało się jedno lub kilka łóżek oraz różne naczynia jak gliniane garnki czy moździerz do ubijania ziarna. Dym z ogniska odstraszał komary i inne owady oraz suszył ziarno i chronił go przed owadami.

Na środku polany centralnej zakopany był fingo (F) - talizmany ochronne; zazwyczaj był to garnek z magicznymi zaklęciami i lekarstwami chroniącymi kayę przed wrogami – „magia ochronna” przywieziona z miejsca pochodzenia Mijikenda – z Shungwaya. Obok fingo znajdowało się moro (G) - ośrodek religijny i świecki. To tam rada starszych (Vaya i kambi), zbierała się aby dyskutować na tematy religijne, polityczne, kwestie społeczne i gospodarcze mające wpływ na lokalną społeczność. Tam też wymierzano sprawiedliwość.

Przechowywano tam również różne przedmioty m.in. insygnia urzędowe oraz instrumenty muzyczne, które pełniły ważną rolę przy różnych rytuałach kulturowych i religijnych np. bęben mwanza.

Obecnie moro już nie ma tam. Teraz starszyzna zbiera się na szerokiej polanie pod ogromnym drzewem tamaryndowca około 20 m na północ od fingo.

W okolicy moro znajdowały się dwie chatki rytualne. Nyumba ya Tutu – dom, który służył do przechowywania różnych sekretnych przedmiotów należących do społeczności i związanych ze składaniem przysięg (m.in. relikwie i trofea). Tylko jeden wyznaczony przedstawiciel starszyzny mógł do niego wejść i zasiąść w nim, a czynności które tam wykonywał były bardzo skomplikowane.

Nyumba ya Ngiriama - dom, który służył do przechowywania wszystkich innych tajnych przedmiotów należących do społeczności. Wejść mógł do niego tylko jeden senior - członek rady.

Wszystkie modlitwy o deszcz były odprawiane wewnątrz kaya w miejscu zwanym kazarani (E). Tam też można było pić alkohol.

Około 30 m na północ od miejsca, w którym stał moro, znajduje się miejsce zwane kinyakani (H) – arena, na której miały miejsce różne rytuały oraz tańce po modlitwach w kazarani. To tam składała się ofiary z kurczaków, jagniąt i byków.

Na skrzyżowaniu ścieżek przy bramie zachodniej zakopane było kolejne fingo (O).

Między bramą a skrzyżowaniem wejścia zachodniego znajdowała się strefa rozrywki, mwamba wa miziji (N). Tu odbywały się nauki tańca, różne konkursy i zawody w zapasach.

Poza wioską, na farmach w lesie, są dwa bagna nazywane mazia (sing zia). Bagno dla kobiet - zia ra ache (Q) i bagno dla mężczyzn - zia ra alume (P). Były to najważniejsze miejsca modlitwy o deszczu poza wioską. Kobiety modliły się o krótkie deszcze, mężczyźni po prostu o deszcz. Tutaj osoby uczestniczące w pogrzebie szły się kąpać i prać ubrania. Wierzano, że woda z bagien zmywa duchy, które spowodowały śmierć. Do tej pory żyjąca w okolicy społeczność czci je i szanuje. Pomimo potrzeby większej ilości gruntów rolnych, nikt nie myśli o ich osuszeniu.

Głęboko w północnym sektorze lasu kaya znajduje się kulungu ra alume (K) - arsenał medyczny lub laboratorium zarządzane przez mężczyzn, w którym przechowywano leki i inne środki medyczne. W południowej części lasu znajdował się odpowiedni obszar dla kobiet - kulungu ra ache (L). Do tej pory wszystkie te miejsca budzą strach i szacunek.

Na południowy wschód od wschodniego wejścia do kaya znajdują się kolejne cztery ważne dla społeczności miejsca. Pierwszym jest staw (S) zwany mtsara wa kaya. Został utworzony z powodu częstego niedoboru wody, na który narzekali mieszkańcy. Strumień, który płynął przez zachodnią część kaya był bowiem sezonowy. Giriama wierzą, że staw został wykopany przez najstarszego członka społeczności, który aby chronić staw przed zanieczyszczeniem, pochował w nim przysięgę habasi - ktokolwiek zbecześci wody spotka się z gniewem tej przysięgi. W związku z tym

„nieczystym” kobietom zabronione było czerpanie wody z mtsary. Staw był strzeżony przez uzbrojonych wojowników.

Kolejnym miejscem było katsaka ka ache (T) - miejsce do przebierania się kobiet wracających do domu po wyciągnięciu wody ze stawu. Niedaleko było katsaka ka ana ai (U) gdzie topiono noworodki, które urodziły się z jakąś wadą i uznane zostały za „nienormalne” (był to zły znak dla ich rodziców i całej społeczności, dlatego przyzwalano na takie praktyki).

W pobliżu wejścia wschodniego do kaya znajdowało się katsaka ka p 'engu mbii (V), miejsce w którym odwiedzający kaya musieli wyrzucić wrogie talizmany przed wejściem na jej teren. Złe moce z pozostawionych tam talizmanów były natychmiast niszczone przez potężne zaklęcie zakopanego na terenie kaya Giriama fingo.